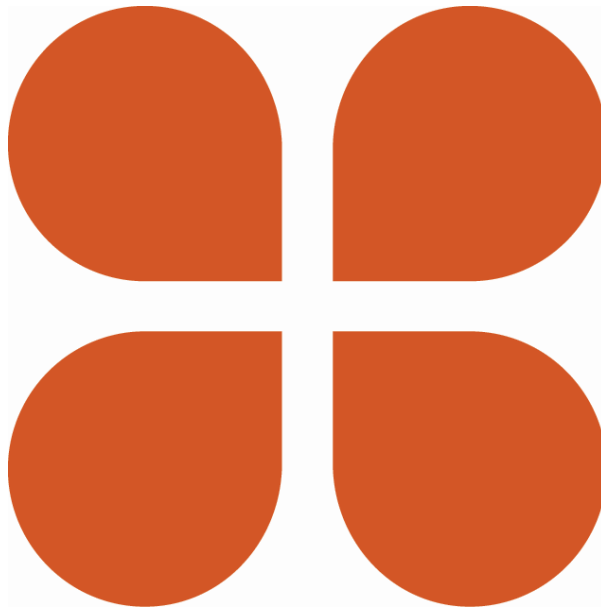

Runrapport från Riksantikvarieämbetet

Granskning och upprustning av runinskrifter i Stockholms län 2011

Riksantikvarieämbetet 2011

Box 1114

621 22 Visby

www.raa.se

riksant@raa.se

Datum 2011-11-08

Dnr 322-4237-2011

Avdelning

Förvaltningsavdelningen

Enhet Kulturvårdsstöd

Författare Thorgunn
Snædal

Granskning och upprustning av runinskrifter i Stockholms län 2011

Under fältsäsongen 2011 granskade och/eller upprustades följande runristningar i Stockholms län. Arbetet resulterade i följande kommentarer och förslag till vidare åtgärder.

Södermanland

Sö 19, fornl. 252, Hölö socken, Lida

Runstenen står i en beteshage, omkring 100 meter söder om Hammarstugan, den uppmålades i augusti men tyvärr saknar den en skylt.

Sö 20, fornl. 85, Hölö socken, Smedsta.

Den fragmentariska stenen är fastsatt på en stenhäll nära landsvägen mellan Åkerby och Smedsta. Den uppmålades i augusti, tyvärr saknar den skylt.

Sö 349, fornl. 116, Ytterjärna socken, Lideby.

Runstenen rengjordes 2010 och uppmålades i augusti 2011. Den saknar tyvärr skylt.

Nf 2011, Österhaninge socken, Småhamra

I augusti 2011 anmälde arkeolog Roger Wikell, Sorunda, till undertecknad att en tidigare okänd runsten påträffats vid Småhamra gård i Österhaninge socken. Ett par dagar senare granskade jag fyndet tillsammans med Roger och upphittaren, arrendator Rolf Norlin. Enligt Norlin så uppmärksammade han stenen redan vid höstplöjningen 2010, men det dröjde till våren innan han lyfte stenen ur åkern upp på åkerkanten intill fyndplatsen, som ligger ett 50-tal meter nordöst om Småhamra gård och ca 10 meter sydväst om uppfartsvägen mot gården.

När vårregnen hade tvättat stenen ren från jord och lera upptäckte Norlin att det var en runsten. Det dröjde dock till augusti innan Roger Wikell fick reda på fyndet och kontaktade mig. Jag granskade stenen tillsammans med Roger Wikell och Rolf Norlin den 25 augusti. Stenen är drygt 2 meter lång och upptill 130 cm bred. Överdelen är mycket omfångsrik i förhållande till rotpartiet, vilket troligen är orsaken till att stenen redan efter några decennier har ramlat omkull och så småningom sjunkit ned i marken. Detta bekräftas av att ristningen inte är nämnvärt vittrad. Från Småhamra är tidigare ett litet, nu förkommet, runstensfragment känt, Sö 267, men det rör sig inte om samma sten.

Eftersom stenen var sprickig och flagrig på vissa ställen packade stenkonservator Paterik Stocklassa in den i betontlera för att lösa upp smuts och eventuell påväxt. Den 25 oktober tvättades stenen och lagades, därefter restes den på impedimentet omkring 10 meter söder om fyndplatsen.

Ornamentiken består av en drakslinga, som omger ett kors på stenens mitt. Inskriften meddelar att: *Gunnar och Ulf och Sighjälme lät resa stenen efter Halvdan, sin fader. Gud hjälpe hans ande.* En utförligare rapport om inskriften kommer att skrivas när den är granskad och kommenterad i alla detaljer.

Uppland

Ekerö kommun

U 11, fornl. 46, Adelsö socken, Hovgården

Denna berömda runristning uppmålades i maj. Den är skyltad och området är välvårdat.

U 40, fornl. 54, Skå socken, Eneby

Denna fragmentariska sten uppmålades 1993. Den är nu rätt lavbevuxen men ristningen är ändå ganska tydlig. Den något tilltufsade metallskylten är fullt läslig.

U 41, fornl. 50, Skå socken, Kumla

Denna vackra ristning har troligen inte uppmålats sedan 1950-talet. Den är nu rengjord och uppmålad och skylten är fin. Tyvärr är området runt hällen rätt igenvuxet, vilket under vissa tider på året kan försvåra framkomligheten till ristningen.

Stockholms kommun

U 58-59, fornl. 13, Bromma socken, Riksby

De båda ristningarna i fast håll uppmålades 1986. Min granskning den 6 maj visade att de var i behov av rengöring och ny uppmålning, dessutom är U 59 ganska skadad av sprickor och flagringar. I samband med rengöringen inleddes också arbete med att tätta och laga skadorna på ristningsytan. Uppmålningen kommer därför att ske först sommaren 2012. Skylten är en urgammal metallskylt, dock fullt läslig.

U 79, fornl. 23, Spånga socken, Hässelby slott

Stenen som är ristad på två sidor är rengjord och kommer att målas 2012. Den saknar tyvärr en skylt.

U 80-81, fornl. 185, Spånga socken, Sundby

Ristningarna uppmålades av undertecknad 1992. I U 80 är nästan all målarfärg borta men ristningen är så djup och tydlig att uppmålning knappast är nödvändig för att följa inskriften i alla fall inte vid bra snedbelysning. U 81 är kraftigt överlavad och svår att upptäcka om man inte vet var den är och hur den ser ut. Skyltad med en metallskylt av nyare typ.

Järfälla kommun

U 84, fornl. 28, Järfälla socken, Egglunda

Den fragmentariska stenen har inte blivit upprustad sedan 1978 och är nu i stort behov av grundlig rengöring och ny uppmålning. Den gula pastskylten från 1970-talet finns också kvar, något så när läslig. Stenen är nu rengjord och kommer att uppmålas sommaren 2012. Troligen måste stenen flyttas eftersom det ska byggas en viadukt över vägen på platsen.

Jag har haft kontakt med Ingrid Kennerstedt Bornhall antikvarie i Järfälla kommun om en ny plats till stenen, men ingenting är beslutat ännu.

U 88-89, fornl. 41:1-2, Järfälla socken, Skälby

Runstenarna uppmålades så sent som 2004, men tyvärr är U 88 redan kraftig överlavad på sin övre del, skyltade med en stor pastskylt, modell Stockholms läns museum.

U 91 och 92, fornl. 1:1-2, Järfälla socken, Jakobsbergs folkhögskola

Dessa stenar granskades redan 2009, de är nu rengjorda, U 92 även lagad, och de kommer att uppmålas 2012. De är skyltade med metallskyltar av äldre typ.

Sigtuna kommun

U 379, fornl. 30c, Sigtna, Kyrkogården

Denna oansenliga men viktiga runsten rengjordes och uppmålades sommaren 2011 och liksom alla andra runstenar i Sigtna är den också försedd med en ny skylt.

U 394, fornl. 22, Sigtna, Sankt Pers ruin

I samband med en vild fest i ruinen skadades runstenen så att det fragment som utgör stenens topp lossnade och föll till marken. Efter incidenten är ruinen stängd för besökare. Stenkonserver Paterik Stocklassa har tyvärr inte hunnit laga stenen under fältsäsongen 2011 utan det får vänta till nästa år.

U 410, fornl. 72, Sigtna (Sankt Olovs socken) Norrtälje

Stenen, som numera står mitt i ett nytt bostadsområde, rengjordes och lagades 2010 och uppmålades i juni 2011.

Nf 1954, Sankt Pers socken, Billby.

Stenen som står på en skogsudde nära kanten av den åker där stenen hittades och ca 80-100 meter söder om gamla landsvägen mellan Sigtna och Erikssund. Den rengjordes för första gången sedan 1954 sommaren

2010. Tyvärr blev den inte uppmålad i år, utan det kommer att göras först nästa sommar.

Vallentuna kommun

U 337, fornl. 44, Orkesta socken, Granby

Att hålla den berömda Granbyhällen uppmålad har varit ett återkommande problem sedan 1970-talet. Den är i senare tid uppmålad 1967, 1980, 1990 och 2001. Inom 4-5 år från varje rengöring är den stora hällen åter täckt av lavar och klagomålen över dess vanvård börjar höras igen. Eftersom ständigt återkommande tvättar med mekanisk påverkan på ristningsytan på sikt kan påskynda nedbrytning av stenytan bestämde vi i samråd med stenkonserverna Paterik Stocklassa och Eva Ernfridsson att denna gång testa andra rengöringsmetoder.

Eva Ernfridsson leder, delvis med FoU-bidrag, projektet RenSten vid konservatorsutbildningen vid Göteborgs universitet som syftar till att få fram skonsamma och hållbara metoder för att hålla hållristningar, runristningar, skulpturer etc. rena från påväxt. Eva och Paterik Stocklassa beslöt så småningom att utforska olika rengöringsmetoders effektivitet och hållbarhet genom att indela den stora hällen i tre försöksområden: En tredjedel packades in med betontitler på traditionellt sätt, en tredjedel behandlades med teknisk sprit och täcktes över med ljusstätt plast, den översta tredjedelen behandlades enbart med teknisk sprit.

Enligt Eva Ernfridsson visar försök med hållristningar att spriten dödar lavar och annan påväxt som så småningom lossnar och faller bort och lämnar stenytan fri. Behandlingen måste upprepas ett par gånger varje år för att hindra återväxten, men har den fördelen att ingen tvättning och borstning behövs. Försöket kommer att utvärderas våren 2012 och den tekniska spritens alg-, lav, och mossdödande effekter följas upp de närmaste åren.

I Vallentuna socken har runstenarna U 233 Kusta och U 241 Lingsberg rengjorts och i Närtuna socken runstenarna U 503 och U 504. De kommer att uppmålas nästa år.

Stockholm den 14 november 2011

Thorgunn Snædal
Förste antikvarie
Förvaltningsavdelningen
Kulturvårdsstöd
Tel. 08-51918510

Kopia till:
Länsstyrelsen i Stockholms län
Sigtuna Museer
Stockholms läns museum
Järfälla kommun
Vallentuna kommun
Österhaninge kommun